

УДК 811.161.2'367.332

ФОЛЬКЛОРНІ ЕЛЕМЕНТИ У МОВОТВОРЧОСТІ ЄВГЕНІЇ ЯРОШИНСЬКОЇ**Морараш Г. В.**

У статті розглянуто особливості функціонування окремих фольклорних елементів у мовостилі буковинської письменниці Євгенії Ярошинської; визначено їх роль у складі слів-символів, емоційно-оцінних слів, зменшувально-пестливих форм, народних порівнянь та звертань, фразеологізмів, речень, реченневих еквівалентів, діалектизмів, що загалом сприяє адекватному відображенню авторського світобачення та модальності художнього тексту.

Ключові слова: народнопоетична мова, фольклорний елемент, фольклоризм, мовостиль, лексема, емоційність, експресивність.

В статье рассмотрены особенности функционирования отдельных фольклорных элементов в мовостиле буковинской писательницы Евгении Ярошинской; определено их роль в составе слов-символов, эмоционально-оценочных слов, уменьшительно-ласкательных форм, народных сравнений и обращений, фразеологизмов, предложений, эквивалентов предложений, диалектизмов, что в целом способствует адекватному отображению авторского мировосприятия и модальности художественного текста.

Ключевые слова: народнопоэтический язык, фольклоризм, языковой стиль, лексема, эмоциональность, экспрессивность.

The article explores the features of functioning of separate folk-lore elements in the linguistic style of the Bukovina authoress Evgenya Yaroshinska; their role in composition of words-characters, emotional evaluative words, diminutive forms, folk comparisons and addresses, phraseological units, sentences, equivalents of sentences suggestions, dialectal units, that is instrumental in the adequate reflection of author is perception of the world and modality of belletristic.

Key words: national poetic language, folklore, language style, lexeme, emotivity, expressiveness.

Проблема впливу фольклорних елементів на мову художньої літератури неодноразово привертала увагу лінгвістів (П. Житецького, А. Кримського, І. Опієнка, Л. Булаховського, І. Білодіда, С. Єрмоленко), працями яких утверджується беззаперечність того факту, що фольклор – основне джерело виникнення і розвитку художнього стилю [6; 9; 13; 2; 1; 4]. Як відомо, термін “фольклор”, основна функція якого полягає у задоволенні природної потреби людини у національному самовираженні й спілкуванні, походить від англ. *folk* – рід, народ, *lore* – знання, що означає “народна мудрість, народознавство”. Серед основних ознак фольклору слід виділити усну форму поширення і передачу між людьми засобом безпосередньої комунікації. Значна роль при цьому відводиться пам’яті, за допомогою якої фіксуються сюжети, тексти, окремі стереотипи. Текст народної поезії не мав автора, тобто був анонімним, щоразу народжувався як нова форма, тобто усне “текст-слово” було варіативним. Кожний твір був колективним – це означало, що кожен слухач мав можливість додати до чужого своє, тобто його автором була колективна мовна особистість у певному фольклорному соціумі [14, с. 21].

Однією з важливих рис фольклору вважаємо зображення внутрішнього світу героїв через “прихований психологізм”, тобто через дії і взаємини персонажів із навколишнім середовищем, певні зовнішні обставини тощо. Саме на основі типізації виникають і так звані психологічні фольклорні символи-асоціації (*тополя – жінка*). Психологізмом позначені весільні пісні, голосіння, думи, історичні пісні, казки, балади, ліричні пісні. У цих жанрах наявне відображення психологічного переживання горя (голосіння), і психологічної індивідуалізації героя (думи), і драматизму ситуації (балада). Психологізм жанру допомагає передати фольклорне слово, емоційно-забарвлені звертання (*милий голубе мій, серце моє*) тощо.

Відомо, що фольклорний компонент органічно входить до стилістичної системи української літературної мови. Найбільшої взаємодії він зазнає із діалектами та текстами художнього стилю. Тому С. Єрмоленко розглядає народнопоетичне мовлення як різновид художнього стилю [4, с. 21–30]. Саме тому проблема “фольклор і художній текст” перебуває у галузі сучасних мовознавчих розвідок. Зокрема, концептуальні засади висвітлення народнописанного досвіду представлені у працях В. В. Жайворонка, В. Русанівського, В. Кононенка, О. Сімович та ін. [5; 13; 7; 15]. Питання щодо функціонування в мовотворчості поетів фольклорних елементів висвітлювали багато дослідників: С. Єрмоленко “Фольклор і літературна мова” [4], Л. Краснова “Характер і функції образів-домінант у Т. Шевченка” [8], Л. Дяченко “Фольклорна символіка як засіб відображення національного світобачення” [3] та ін.

Мета нашої статті з'ясувати та систематизувати особливості функціонування фольклорних елементів у мовистилі буковинської письменниці Євгенії Ярошинської, а також визначити їх роль у складі слів-символів, емоційно-оцінних слів, зменшувально-пестливих форм, народних порівнянь та звертань, фразеологізмів та інших стилетворчих засобів.

Поняття “*мова фольклору*” вчені трактують по-різному. Фольклористи розуміють її як сукупність поетичних формул і правил їх поєднання, так звану “поетичну граматику” або як єдність сюжетотворчих мотивів. “Лінгвісти, – підкреслює С. Нікітіна, – розглядають мову фольклору як наддіалектну художню форму мови, що реалізується в фольклорних текстах, і говорять про фонетику, морфологію і лексику цієї мови” [10, с. 53]. С. Єрмоленко зазначає, що поняття “*мова фольклору*” “об'єднує мову різних фольклорних жанрів, у яких закладено естетичне сприймання народного слова, його емоційно-експресивний зміст” [4, с. 282]. Нам імпонує розуміння мови української народнопоетичної творчості як компонента загальнонародної мови.

У нашому дослідженні послуговуємося терміном “*фольклоризм*”, визначення якого подає С. Єрмоленко: “Фольклоризми об'єднують відповідні слова – народнопоетичні символи, слова-номінації народних обрядів, етнографізми, топоніми, історизми, які виконують вторинну функцію в мові художньої літератури” [4, с. 222].

У др. пол. XIX – на поч. XX ст. народнописанні джерела виступали важливою базою для формування стилістичних засобів української прози. Яскравим прикладом фольклористичної традиції в українському літературному дискурсі вважаємо творчість Є. Ярошинської. Самобутня письменниця, невтомний збирач і популяризатор народної творчості, буковинська письменниця була однією із тих, хто своєю творчістю виводив українську культуру на світовий рівень. Значний вплив на становлення світогляду Є. Ярошинської мав Юрій Федькович, який постійно підтримував письменницю і спрямовував її на шлях служіння своєму народові. Особистим прикладом і порадами буковинський поет сприяв і фольклористичній діяльності Ярошинської, яку вона розпочала разом із писанням художніх творів.

Чималу роль у становленні Ярошинської як української письменниці і фольклориста відіграв відомий український письменник, активний громадський діяч, друг Івана Франка – Михайло Павлик. Він заохочував письменницю збирати фольклор, вивчати твори Шевченка. Записування фольклору дало можливість письменниці всебічно вивчити життя народу, пізнати його багатий духовний світ, пізнати всі таїни української народної словесності. Про таку свою діяльність розповідає Ярошинська в листах до друзів і знайомих, а також у художніх творах (“Вірна любя”). Фольклорно-етнографічна праця письменниці плідно позначилася на літературних творах письменниці. Як і інші українські художники слова, Ярошинська з народної поезії черпала для своїх творів теми, образи, ідеї. Чимало народних пісень органічно увійшло до новел (“Понад Дністром”, “Липа на межі”, “Проклятий млин”), до повісті “Перекинчики”. Це надало творам письменниці емоційної сили й краси. В душі казок написано твори для дітей (“Королівство овадів”, “Цвіти”, “Найбільший скарб”, “Панна і мужичка”, “Богиня снів”, “Сніг”, “Лис і бузько”, “Орел і лис”). За народними мотивами створено оповідання “Брати”.

Фольклористична діяльність Є. Ярошинської позначилася на її мовотворчості, на індивідуальній манері письма, одним із характерних прийомів якого є активне використання фольклоризмів.

Проаналізувавши мовостиль Є. Ярошинської, з'ясуємо, що найбільш активно вживаються ті лексеми, які виступають константами українського фольклору:

душа, серце, Бог. Зазначені лексеми, зокрема поетизм **душа**, зазвичай авторка використовує при описі різноманітних людських почуттів, відчуттів, переживань, наприклад: *Вона не хотіла йти між них, не хотіла провадити загальної розмови тепер, коли її душа була переповнена такими гарними, поетичними мріями* [16, с. 278]. Душа ототожнюється з живою істотою, наділеною людськими властивостями, як-от: *Мені здавалося, що в тих топах вилівалася ціла моя душа, що то вона так боролася з горем, що вона так плакала, а зараз і сміялася іронічно з того всього, що люди зовуть чутєм* [16, с. 324]. У наведеній ілюстрації значення персоніфікації підсилюється вживанням антонімів *плакати – сміятися*, підсилювальними частками *так*, оцінним прислівником *іронічно*. Зазначимо, що використання Є. Ярошинською прийому антитези – визначальна риса її письменницького стилю. Досить часто фіксуємо вживання антонімів у структурах з лексемою *душа*: *Єї душа переповнена була і щастєм, і жалем, і страхом; та хоть як воїна боялась, то все-таки годі було їй не піти в неділю на означене місце* [16, с. 50]. Нерідко антонімічні поєднання функціонують поряд із синонімічними сполуками *душа – єство*: *Нині пізнала я того, котрому ціла моя душа, ціле моє єство віддалось на волю й неволю* [16, с. 93]; *“Ні, ні”, кричала душа, кричало ціле єство Аглаї, а бліді уста все-таки прошепотіли: – Хочу* [16, с. 236].

Досить часто лексема *душа* входить до складу стійких сполучень – фразеологізмів (*душа блукає, душа віщує, полинула душа, не має душа спокою на тім світі*): *Вона знов кричала не своїми голосами, а переходячі вночі люди чули не раз єї крик та й придумали, що то, мовляв, Маланина душа блукаєсь та так кричить, бо не має на тамтім світі спокою* [16, с. 54]. – *Моя душа віщує, що тепер справа моєї пропавшої сестри роз’ясниться* [16, с. 79]. *Я не знаю сего сказати, бо моя душа полинула з тим співом далеко в невидимі світи, – відповів Орест, тяжко зітхнувши* [16, с. 133]. Передача почуття жалю у таких конструкціях підсилюється постпозитивними народнопоетичними риторичними поширеними звертаннями, до складу яких входять емоційно-оцінні прикметники (*бідний, нещаслива*): *Не буде його душа на тім світі спокою мати! Світку мій бідний, головка моя нещаслива!* [16, с. 329].

Слово-символ *душа* входить до складу українського прислів’я *Рада би душа до раю, та гріхи не пускають*, яке у структурі складнопідрядного речення з’ясувального типу з опорним словом *біда* у головній частині передає загальне емоційне тло з негативним відтінком зазначеного прислів’я: *Лиш біда, що рада би душа до раю, та гріхи не пускають, не знати, як то вчинити* [16, с. 379].

Лексема **серце** у поєднанні з характеризувальними епітетами найчастіше функціонує в описах-характеристиках персонажів: *Правда, Галя не була гарна, але мала зате добре і чутливе серце, котрим ні одна красуня не може повеличатися* [16, с. 58]. Також ця лексема входить до описів переживань: *Коли б подивилась у моє серце, то страх би тебе перейняв, як там кипить, ворухиться, хоть я на виду спокійний. Але все те серце віщує, що ми будемо вкупі жити, що наші золоті сни і надії сповняться* [16, с. 61].

Постійний епітет *радісне серце* передає позитивні переживання героїв: *Тремтячими з зворушення руками, з радісним серцем сягнув Іван по свій лікарський диплом* [16, с. 57]. Подеколи лексеми *душа* та *серце*, гармонійно поєднані авторкою, персоніфікуються, як-от: *Анна говорила нервово; ціла її душа, ціле її серце тремтіли в її словах* [16, с. 329].

Народнописенний елемент *серце* також виступає компонентом численних стійких зворотів (*серце мало не трісло, прив’язатися всім (цілим) серцем; роздирати серце, жити в серці зраду*), які передають найрізноманітніші переживання героїв Є. Ярошинської: кохання, розчарування, жаль тощо: *Петро стояв не рухаючись, очі у него блищали, мов у kota, руки тряслись, а серце мало не пукло, видячи, як Маланка сіла коло наймита* [16, с. 51]. *Такими бесідами затроювала вона єму життє, а він прив’язався зате цілим серцем до своєї Галі, котру зробив наслідницею свого маєтку, полишаючи жінці лиш невелику ренту* [16, с. 58–59]. *Малина не знала, як єї слова роздирали серце Галі, що кровавилось в німім болю* [16, с. 90]. *Ні, ти не давала, се правда; ти, голублячи, цілуєчи мене, живила в серці зраду* [16, с. 321].

Лексема *серце* та її зменшувально-пестливі форми часто функціонує як народнопоетичне звертання. Підсилюють такі форми звертань й інші фольклорні національно-культурні компоненти: нагромадження інших поширених звертальних компонентів, вигуки, повтори, оцінні слова: – **Ой-ой-ой, Василечку мій!** – *простогнала Маланка, упавши на землю біля мертвого. – Ой-ой-ой, нащо ти мене покинув, соколе мій, серце моє, милий мій? Через мене тебе життя позбавив сей кат, сей звірюка. Ой-ой-ой, Василечку, встань, встань, бо гину!* [16, с. 52]. *Прости мені, моє серденько, але я не хотів бачити тебе перший раз при свідках. – І він знов пригорнув Анну до себе, знов голубив її, даючи їй при тім найніжніші імена* [16, с. 271].

Підсилюється емоційний компонент слова-символа *серце* у структурі риторичних питальних конструкцій, які також є характерним українським фольклорним засобом: *Чи кохаюче серце питає за гроші? Чи думаєш, що будеш щасливим, зрадивши мене? О, як я тебе любила, так щиро, так вірно, як лиш жінка може любити... Але ти мусиш дотримати своє слово, наколи не хочеш загнати мене в нещастє, в домовину, бо знай... я... я чуюсь матерею...* [16, с. 83].

Як фольклорні елементи виступають різноманітні звертання-символи. Так, до дівчини письменниці застосовує ніжно-пестливе звертання *голубко, голубочко*: *Моя Єлено, моя голубко, не журися, чей бог дасть, що мене не озьмуть до війська, – сказав Стефан* [16, с. 36]. *Єленко, голубочко моя, що вони тобі зробили, що ти так змарніла, – було єго перше слово, і обіймив мене і зачав цілувати* [16, с. 37]. Фольклорним звертанням до парубка є лексема *соколе*: *Як тобі нині на серці, мій Славку коханий? Чи так, як мені, тяжко, нудно? Прощай, мій соколе ясний, я буду часто до тебе писати, всі мої думки перед тобою розкривати* [16, с. 67]. Письменниці вкладає в уста героїнь різні звертання до абстрактних понять у складних життєвих ситуаціях: – **Недоле тяжка, що робити?!** – *плакала бідна дівчина, перевертаючись у ліжку* [16, с. 80]. – **Бідна моя головко!** – *плакала стара Антонючка. – Кілько-то ми на нього видали, кілько нажурилися, а він тепер умирає!* [16, с. 327].

Одним із засобів вираження народнопоетичності мови є використання письменницею пестливих форм слів та емоційно-оцінних слів, різноманітних за частиномовною приналежністю. *Коби ви лиш сотину тої любові до мене чули, яку я голублю до вас в моім серцю, то вже досить було б для нашого щастя. З часом полюбите мене, бо така гаряча любва, як моя, мусить до вашого серця і промовити* [16, с. 64]; *Він вернувся, взяв дитину на руки, і великі сльози покотилися на ясну дитинячу головку. – Па, тіса, па! – сказав, цілуючи її дрібненькі ручки і кладучи її на землю* [16, с. 300].

До фольклоризмів зараховуємо також і “дитячі” слова (як-от: *буба*): *Дитина, побачивши матір, простягнула до неї ручки; Аглая почала голубити біднятко, що все показувало на головку, кажучи: “Буба, мамо”* [16, с. 302].

Вплив народнопоетичної мови на мовостиль Є. Ярошинської настільки вагомий, що письменниці подекуди застосовує пестливі форми до слів, для яких вони не є характерними та звичними (*покій* (у значенні “кімната”) *покоїк*): *Кость, приїхавши до Відня, наймив собі маленький покоїк, звів до нього свої речі і пішов записуватися на медицину* [16, с. 267]. Використовує письменниці і зменшувальні форми прислівників: *Добрый день вам, ґаздине!* – *сказав Василь, здіймаючи капелюх та кланяючись низенько* [16, с. 49].

Емоційно-оцінні прикметники нерідко утворюють антонімічні пари, що є, як зазначалося вище, визначальною ознакою мовостилю Є. Ярошинської. Цей прийом створює ефект контрасту опису: *Він схопив сю маленьку ручку й затримав у своїх сильних долоня. [16, с. 271]. Бо то був старий, а сей такий гарний, такий молоденький, шкода, аби змарнів* [16, с. 321]. “*Боже, – сказав, оглядаючись округ себе, – який світ красний, а які люди на нім злі, погані, безчесні*” [16, с. 51].

Оцінні слова можуть утворювати й синонімічні ряди: *Я мало не впала з страху і з жалю, бо він нагадав мені мого Стефана. Аж дивлюся ближче – а то він самий, мій милий, мій єдиний* [16, с. 37]. *Та й наймитові вбилась молода ґаздиня дуже в голову. Через цілий день працював охотно і весело, бо ввечер міг доволі надивитись, як то вона коло вечері пореєся, як накриває стіл та часом крадьки гляне на него* [16, с. 51].

Зменшувально-пестливі форми слів поряд з епітетами часто функціонують як звертання, що також є ознакою впливу фольклорної традиції та творчість письменниці: *О, я певно по вас приїду, лиш аби ви на мене чекали, моя золотенька панночко* [16, с. 309]; *А що, отченьку святий, – говорила до вас та ніхтолиця, що звела мого сина з розуму, що через неї нагнали його зі служби?* [16, с. 312].

Використовує письменниця пестливі назви й при описі трагічних ситуацій, приміром, смерті закоханих: *На Маланчиній могилі цвіте барвінок достоту такий самий, як на тім місці, де замордовано єї милого. Чи блукаєсь часом єї душечка коло проклятого млина, дожидаючи любої розмовоньки з Василечком?* [16, с. 54].

Емоційно-оцінні слова у ролі іменної частини складеного присудка актуалізуються, надають змісту більш високого ступеня емоційності: *Галю, прошу тебе, послухай мене, – сказав Ярослав пристрасно і притиснув тремтячу дівчину до своїх грудей. – Ти знаєш, що ти для мене є цілим світом і, власне, тому, що ти мені така дорога, я хотів би тебе вчинити щасливою, а утікаючи, хоч і з тобою – сего я не зроблю* [16, с. 61].

Виразним фольклорним елементом у канві художньої мови Є. Ярошинської є використання лексеми *Бог* та її похідних. Як правило, це звертальні конструкції, якими послуговуються персонажі для вираження різноманітних емоційних реакцій, переживань, відчуттів – страждання, жалю за минулим, несподіваної радості, пошуку виходу зі складної ситуації. Хоча звертання до Бога не виразний фольклоризм, проте ми вважаємо за доцільне розглядати його у нашому дослідженні, оскільки у майже всіх жанрах усної народної творчості (переказах, баладах, казках тощо) знаходимо подібні вокативні конструкції: *Боже мій, Боже, за що ти мене так караєш?* [16, с. 314]; *Божечку святий! Чому то я вас тогді не знав, як ви ще були дівчиною?* [16, с. 51]; – *Так вічно жити в щастю і любові! Я кажу сміло в любові, бо, о Боже мій милий, о розкоше велика, мені здаєсь, що Роман любить мене!* [16, с. 95]; *Боже! Які чудові були ті вечори, коли ми оба так розмовляли зі собою!* [16, с. 106].

Вигукова сполука *о Боже!* використовується у якості вставленої конструкції, підсилюючи емоційний зміст художнього тексту: *Але – о Боже! – тепер почалося знов те саме, тільки дужче, сильніше* [16, с. 108]. Такі лексеми нерідко виступають компонентами усталених сполук, які використовуються у народнопоетичному мовленні в різноманітних життєвих ситуаціях: *Тож най вас Бог благословить, мої діти! – сказав, вставаючи і цілючися з Ераклесом. – Дай тобі боже, з роси, з води! – додав, стискаючи Аглаю, що не могла вже стриматися та розплакалася голосно* [16, с. 238];– *Кара божа, кара божа за гріхи; най Бог кожного доброго від такого боронить! – шептала хрестячись* [16, с. 300].

Можемо констатувати, що одиничні фольклорні елементи не домінують для ідіолекту Є. Ярошинської. Самобутність, народнопоетичність її мовостилю виявляється у комплексному застосуванні цілої низки мовнофольклорних засобів, які й створюють ефект живого мовлення, легкої передачі міркувань, почуттів, переживань авторки та її персонажів. Це гармонійне вкраплення у художній текст слів-символів, емоційно-оцінних слів, зменшувально-пестливих форм, народних порівнянь та звертань, фразеологізмів, речень, різних за емоційним забарвленням та комунікативною настановою, вигуків, підсилювальних часток, повторів, діалектизмів тощо: *О мій милий, мій єдиний, я твоя цілим серцем моїм. Я належу до тебе, бо ти збудив мене до нового життя. Я твоя невільниця, я піду за тобою, куда ти схочеш, бо лиш там для мене світло й сонце, де ти...* [16, с. 95]; *Медючка хотіла вже вийти їй назустріч, але задержалась, бо Маланка, власне, показала на воротах. Була то собі гарна дівчина з високим тонким станом, ясним, мов лен, волосєм та синіми, як небо, очима* [16, с. 42]; *Хоть коло Галі крутилось немало мужчин, а між ними й Миколаївський, бо золото притягає до себе, – то ні один з них не зробив на ню такого вражіння, як Ярослав. Він був дуже гарний, з великими синіми очима й чорними кучерями. – Мого Славка поцілував ангел в колісці, бо інакше не був би таким гарним, – говорила єго мати, дивлячись на свого вродливця. Правдою було, що за гарним Ярославом не одна красуня викидала свої сітки, але він якось не давався зловити. Зійшовшись кілька разів з Галею і пізнавши єї гарну душу, полюбив щиро молоду дівчину* [16, с. 59].

Таким чином, використання Є. Ярошинською фольклоризмів є характерною ознакою її індивідуального стилю. Цей прийом допомагає письменниці просто й точно змальовувати події, описувати персонажів та передавати їхні відчуття та переживання. Українська народнорозмовна мова була для письменниці потужним джерелом індивідуально-авторських засобів, які позначилися на її творчій манері, адже фольклорні джерела літературної мови відображають своєрідність світобачення автора художнього твору.

Література

1. Білодід І. К. Фольклорний компонент основи художньо-естетичних засобів мови / І. К. Білодід, В. С. Ващенко // Про культуру мови : матеріали респуб. наук. конф. – К. : Наук. думка, 1964. – С. 176–177.
2. Булаховський Л. А. Вибрані праці : в 5 т. / Л. А. Булаховський. – К. : Наук. думка, 1975.
Т. 1 : Виникнення і розвиток літературних мов. – 1975. – С. 321–496.
3. Дяченко Л. М. Фольклорна символіка як засіб відображення національного світобачення / Л. М. Дяченко // Мовознавство. – 1997. – № 2–3. – С. 67–71.
4. Єрмоленко С. Я. Фольклор і літературна мова : монографія / С. Я. Єрмоленко. – К. : Наук. думка, 1987. – 245 с.
5. Жайворонок В. В. Етнолінгвістика в колі суміжних наук / В. В. Жайворонок // Мовознавство. – 2004. – № 5–6. – С. 23–35.
6. Житецкий И. П. Мысли о народный малорусских думах / П. И. Житецкий. – К. : Изд. ред. “Киевская старина”, 1893. – 249 с.
7. Кононенко В. І. Символи української мови : монографія / Віталій Кононенко. – Івано-Франківськ : Плай, 1996. – 272 с.
8. Краснова Л. Характер і функції образів-домінант у Т. Шевченка / Л. Краснова // Дивослово. – 1999. – № 3 : Українська мова й література в навчальних закладах України. – С. 2–3.
9. Кримський А. Ю. Твори : в 5 т. / А. Ю. Кримський. – К. : Наук. думка, 1971.
Т. 3 : Українська мова, звідкіля вона взялася і як розвивалася. – 1971. – С. 252–282.
10. Никитина С. Е. Устная народная культура и языковое сознание : монография / С. Никитина. – М. : Наука, 1993. – 245 с.
11. Огієнко І. (Митрополит Іларіон). Історія української літературної мови / Іван Огієнко. – К. : Либідь, 1995. – 294 с.
12. Ріжко Р. Л. Когнітивне наповнення фольклоризмів у поетичній картині світу кінця ХІХ – початку ХХ століття / Р. Л. Ріжко // Вісник Житомирського державного університету : зб. наук. праць. – Житомир, 2011. – Вип. 58 : Філологічні науки. – С. 186–192.
13. Русанівський В. М. Єдиний мовно-образний простір української ментальності / В. М. Русанівський // Мовознавство. – 1993. – № 6. – С. 3–13.
14. Русин М. Ю. Фольклор : традиції і сучасність / М. Ю. Русин. – К., 1991. – 103 с.
15. Сімович О. Поетична символіка української народної творчості : лінгвістичний аспект / Оксана Сімович. – Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України ЛДУ ім. І. Франка, 1999. – 46 с.
16. Ярошинська Є. Вибрані твори / Євгенія Ярошинська. – К. : Державне видавництво художньої літератури, 1958. – 426 с.